

УДК 373.5.015.3.091.212.3

Психолого-педагогічні умови адаптації обдарованих учнів до профільного навчання в умовах Наукового ліцею

М. О. Гетманська,

практична психологиня,

Відокремлений підрозділ «Науковий ліцей»

Державного університету «Житомирська політехніка»

І. Ю. Циганенко-Дзюбенко,

вчитель біології,

Відокремлений підрозділ «Науковий ліцей»

Державного університету «Житомирська політехніка»,

доктор філософії (Екологія),

доцент кафедри наук про Землю,

керівник центру наукового розвитку

учнів та молоді «EcoYouth»

Державного університету

«Житомирська політехніка»

Анотація. У статті досліджено особливості психолого-педагогічного супроводу адаптації обдарованих учнів до профільного навчання у Відокремленому підрозділі «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка». Визначено структурні компоненти адаптаційного процесу (когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний, соціально-комунікативний), критерії та рівні його ефективності. Обґрунтовано психолого-педагогічні умови успішної адаптації обдарованих учнів до освітнього середовища наукового ліцею (створення психологічно безпечного середовища, системна індивідуалізація траєкторій розвитку, залучення до науково-дослідницької діяльності, активізація учнівського самоврядування). Представлено структурно-функціональну модель психологічного супроводу адаптації учнів, яка інтегрує інформаційно-діагностичний, мотиваційний, розвивальний та рефлексивний компоненти. Розкрито практичний досвід створення психологічно сприятливої атмосфери через формування спільних цінностей та розбудову ефективної системи самоврядування. Особливу увагу приділено збереженню ментального здоров'я обдарованих учнів та розвитку їх саморегуляції.

Ключові слова: обдаровані учні, адаптація, профільне навчання, науковий ліцей, психологічний супровід, згуртованість, ментальне здоров'я, самоврядування, науково-дослідницька діяльність.

Вступ

Актуальність дослідження проблеми психолого-педагогічних умов адаптації обдарованих учнів до профільного навчання зумовлюється необхідністю створення оптимального освітнього середовища для розвитку інтелектуального потенціалу обдарованої молоді в умовах наукового ліцею. Трансформаційні процеси в сучасній освіті України, зокрема впровадження профільного навчання та розвиток мережі наукових ліцеїв, вимагають розробки та апробації інноваційних підходів до психолого-педагогічного супроводу обдарованих учнів, які часто зіштовхуються з комплексом адаптаційних викликів у спеціалізованих закладах освіти.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про зростаючий інтерес дослідників до проблем адаптації обдарованих учнів (Н. Бельська, Н. Лейтес, Л. Кузьменко, М. Мельник, В. Моляко, О. Музика), психологічних особливостей розвитку обдарованості в підлітковому віці (О. Антонова, Л. Липова, Р. Семенова), організації психологічного супроводу в наукових ліцеях (І. Якімова, І. Циганенко-Дзюбенко). Водночас питання створення комплексної системи психолого-педагогічного супроводу адаптації обдарованих учнів до умов наукового ліцею з урахуванням специфіки профільного навчання та науково-дослідницької діяльності залишаються недостатньо дослідженими.

Особливої значущості набуває дослідження практичного досвіду Відокремленого підрозділу «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка» у створенні психологічно сприятливої атмосфери для розвитку обдарованої особистості, формуванні згуртованості учнівського колективу, розбудові ефективної системи самоврядування та забезпеченні умов для збереження ментального здоров'я учнів у контексті інтенсивної інтелектуальної діяльності.

Теоретичні засади дослідження проблеми адаптації обдарованих учнів до профільного навчання

Теоретичний аналіз проблеми адаптації обдарованих учнів до профільного навчання дозволив виявити специфічні особливості цього процесу, зумовлені як психологічними характеристиками обдарованої особистості, так і специфікою освітнього середовища наукового ліцею.

Обдарованим учням, як зазначає О. Музика, притаманні такі психологічні особливості, як підвищена сенситивність, перфекціонізм, загострене почуття справедливості, високий рівень критичності мислення, нонконформізм, що значно ускладнює процес їхньої адаптації до нових освітніх умов, особливо у підлітковому віці [1].

Н. Бельська підкреслює, що для обдарованих підлітків характерна дисинхронія розвитку, яка проявляється у невідповідності між високим рівнем когнітивного розвитку та недостатньою сформованістю соціальних навичок, емоційної саморегуляції, що ускладнює адаптаційні процеси [2].

На основі аналізу наукових джерел та практичного досвіду Відокремленого підрозділу «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка» нами визначено структуру адаптаційного процесу обдарованих учнів до профільного навчання, що включає когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний та соціально-комунікативний компоненти (табл. 1).

Таблиця 1

Структурні компоненти адаптації обдарованих учнів до профільного навчання у науковому ліцеї

Компонент	Зміст	Індикатори
Когнітивний	Освоєння нових навчальних стратегій, звикання до підвищених інтелектуальних навантажень	- Академічна успішність - Освоєння методів науково-дослідницької діяльності - Сформованість навичок самоосвіти
Емоційно-ціннісний	Формування емоційної стійкості, інтеграція у ціннісне середовище ліцею	- Емоційне благополуччя - Рівень тривожності - Ціннісна єдність із колективом
Мотиваційний	Формування стійкої навчальної мотивації та професійного самовизначення	- Навчальна мотивація - Спрямованість на науково-дослідницьку діяльність - Наявність професійних планів
Соціально-комунікативний	Включення у колектив, формування продуктивних взаємин з однолітками та педагогами	- Соціометричний статус - Комунікативна компетентність - Участь у самоврядуванні

Аналіз практичної діяльності Наукового ліцею Житомирської політехніки дозволив визначити основні проблеми адаптації обдарованих учнів до профільного навчання:

- підвищене інтелектуальне навантаження та необхідність засвоєння великих обсягів навчального матеріалу;
- психологічні труднощі, пов'язані з переходом від статусу «найкращого учня» у попередньому навчальному закладі до ситуації навчання серед рівних за інтелектуальним потенціалом однолітків;
- перфекціонізм та підвищена вимогливість до себе, що може призводити до емоційного вигорання;
- труднощі у встановленні комунікативних зв'язків з новими однолітками;
- психологічні бар'єри у взаємодії з педагогічним колективом (учителями).

Когнітивний компонент адаптації передбачає освоєння нових навчальних стратегій, звикання до підвищених інтелектуальних навантажень, які характерні для профільного навчання. Основними індикаторами сформованості когнітивного

компонента адаптації виступають академічна успішність, освоєння методів науково-дослідницької діяльності та сформованість навичок самоосвіти.

Емоційно-ціннісний компонент адаптації характеризується формуванням емоційної стійкості та інтеграцією у ціннісне середовище ліцею. Його індикаторами є емоційне благополуччя, рівень тривожності та ціннісна єдність з колективом.

Мотиваційний компонент адаптації виявляється у формуванні стійкої навчальної мотивації та професійного самовизначення. Індикаторами його сформованості є навчальна мотивація, спрямованість на науково-дослідницьку діяльність та наявність професійних планів.

Соціально-комунікативний компонент адаптації передбачає включення у колектив, формування продуктивних взаємин з однолітками та педагогами. Його індикаторами виступають соціометричний статус, комунікативна компетентність та участь у самоврядуванні.

Психолого-педагогічні умови адаптації обдарованих учнів до профільного навчання в науковому ліцеї

На основі теоретичного аналізу та узагальнення практичного досвіду Наукового ліцею Житомирської політехніки визначено комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують ефективну адаптацію обдарованих учнів до профільного навчання.

Для комплексного розуміння проблеми адаптації обдарованих учнів до профільного навчання розроблено структурно-функціональну модель психолого-педагогічних умов, що візуально представлена на рисунку 1. Дана модель узагальнює ключові напрями роботи Наукового ліцею Житомирської політехніки та систематизує чотири основні блоки умов, необхідних для успішної адаптації обдарованих учнів.

Рисунок 1. Психолого-педагогічні умови адаптації обдарованих учнів до профільного навчання у науковому ліцеї (розроблено авторами)

Аналізуючи представлену модель, можна виокремити чотири ключові блоки психолого-педагогічних умов, що забезпечують ефективну адаптацію обдарованих учнів до профільного навчання у науковому ліцеї.

Психологічні умови включають емоційну підтримку (створення позитивного емоційного фону, забезпечення безпеки та довіри в навчальному середовищі) та мотивацію до навчання (використання індивідуальних інтересів учнів, формування цілепокладання та внутрішньої мотивації). У Науковому ліцеї Житомирської політехніки цей блок умов реалізується через діяльність соціально-психологічної служби, систему тренінгів з розвитку емоційного інтелекту, індивідуальне консультування, впровадження технік саморегуляції та практик усвідомленості, що допомагають учням долати емоційну напругу адаптаційного періоду.

Педагогічні умови охоплюють індивідуалізацію навчання (адаптація навчальних програм та методів, урахування особистісних особливостей учнів) та використання інтерактивних методів (залучення учнів до активної діяльності, використання групових форм роботи для розвитку соціальних навичок). В освітньому процесі ліцею це реалізується через систему індивідуальних освітніх траєкторій, диференційовані навчальні завдання, проєктно-дослідницькі методики, дискусійні платформи та практики кооперативного навчання.

Соціально-педагогічні умови передбачають взаємодію з батьками (інформування батьків про особливості профільного навчання, спільна діяльність у підтримці учнів) та формування сприятливого середовища (створення умов для спілкування та обміну досвідом, організація діяльності, що сприяє розвитку лідерських якостей).

Особливого значення набуває система оцінювання та зворотного зв'язку, що включає використання різних форм оцінювання знань, зворотний зв'язок для корекції навчального процесу, залучення до самостійної діяльності та заохочення до участі в наукових проєктах та конкурсах. Така комплексна модель дозволяє системно підходити до створення сприятливих умов адаптації обдарованих учнів, забезпечуючи цілісний розвиток їхнього потенціалу.

Першою умовою є створення *психологічно безпечного освітнього середовища*, яке характеризується атмосферою довіри, взаємоповаги, відсутністю психологічного тиску та підтримкою індивідуальності кожного учня. У Науковому ліцеї Житомирської політехніки реалізовано системний підхід до створення такого середовища через розробку та впровадження Кодексу академічної доброчесності та етичних норм взаємодії, який визначає принципи поваги до гідності всіх учасників освітнього процесу. Важливим елементом психологічної безпеки є проведення тренінгів, які формують навички розпізнавання та протидії насильству та унеможливлення жорстокого поводження, дискримінації та психологічному тиску. Соціально-психологічна служба в ліцеї забезпечує індивідуальний супровід, консультування та психологічну підтримку учнів. Психологічну безпеку освітнього

середовища підтримує впровадження технологій формувального оцінювання, що знижує рівень стресу від оцінювання та підвищує мотивацію до навчання.

Друга умова – *індивідуалізація траєкторій розвитку* обдарованих учнів. Ця умова реалізується у Науковому ліцеї через діагностику індивідуальних особливостей, здібностей та освітніх потреб кожного учня, що враховують сильні сторони, інтереси та потенційні напрями професійного самовизначення учнів. Важливу роль у реалізації індивідуального підходу відіграють академічні наставники (куратори або авторитетні особи), які допомагають учням у вибудовуванні освітньої траєкторії та подоланні адаптаційних труднощів. Індивідуалізації сприяє варіативність освітнього контенту через систему вибіркового профільних дисциплін та гуртків, а також гнучкість у темпі засвоєння навчального матеріалу з урахуванням індивідуальних особливостей когнітивної сфери учнів.

Третя умова – *залучення учнів до науково-дослідницької діяльності* як фактор адаптації. У Науковому ліцеї Житомирської політехніки науково-дослідницька діяльність виступає не лише засобом розвитку інтелектуального потенціалу учнів, але й потужним фактором адаптації. Вона сприяє формуванню спільних наукових інтересів, що допомагає встановленню міжособистісних контактів на основі інтелектуальної взаємодії. Наукові експерименти та дослідження об'єднують учнів та керівників для вирішення спільних завдань, що посилює відчуття командної роботи. Організація наукових конференцій, конкурсів та проєктів стимулює конструктивну змагальність та взаємодію. Важливим елементом адаптації є наукове наставництво студентів та викладачів університету, що забезпечує поступову інтеграцію учнів у науково-освітній простір закладу вищої освіти. Науково-дослідницька діяльність створює можливості для саморозвитку та самореалізації через презентацію результатів власних досліджень.

Четверта умова – *розвиток учнівського самоврядування та згуртування колективу*. Учніське самоврядування у Науковому ліцеї Житомирської політехніки представлене Радою ліцею та виступає ефективним механізмом адаптації обдарованих учнів. Важливим елементом самоврядування є організація колективних заходів, що сприяють формуванню ціннісної єдності та згуртованості. Адаптації сприяє делегування учням відповідальності за організацію освітнього процесу (квести, усний літературний журнал, визначні та пам'ятні дати) та дозволя (Піжамна вечірка, Новорічна феєрія, Міс та Містер Наукового ліцею, акції та благодійні аукціони), що формує відчуття причетності та значущості. Важливим напрямом роботи є розробка спільних проєктів, спрямованих на вдосконалення освітнього середовища ліцею.

Структурно-функціональна модель психологічного супроводу адаптації обдарованих учнів

На основі аналізу теоретичних джерел та практичного досвіду Наукового ліцею Житомирської політехніки розроблено структурно-функціональну модель

психологічного супроводу адаптації обдарованих учнів до профільного навчання, що інтегрує інформаційно-діагностичний, мотиваційний, розвивальний та рефлексивний компоненти.

Інформаційно-діагностичний компонент забезпечує діагностику вихідного рівня адаптованості учнів, виявлення індивідуальних адаптаційних стратегій, моніторинг динаміки адаптаційних процесів. Цей компонент також передбачає інформування учнів про особливості організації освітнього процесу, вимоги та очікування, а також психологічну просвіту батьків щодо особливостей адаптаційного періоду обдарованих дітей. Інформаційне забезпечення реалізується через систему онлайн-ресурсів (сайт, особисті групи в соцмережах) та інформаційних буклетів. Особлива увага приділяється взаємодії з батьками через систему тематичних батьківських зборів та індивідуальних консультацій з питань адаптації, успішності навчання, кризових періодів розвитку підлітків та професійному виборі.

Мотиваційний компонент спрямований на формування позитивної мотивації до навчання та дослідницької діяльності, розвиток внутрішніх мотивів самореалізації, створення ситуацій успіху, що підкріплюють позитивну мотивацію, стимулювання соціальної активності через систему визнання досягнень та розвиток мотивації професійного самовизначення. Важливим елементом мотиваційної роботи є проведення зустрічей з успішними випускниками, науковцями, представниками різних професій, що демонструють перспективи професійного розвитку. Мотивацію до науково-дослідницької діяльності підтримує щорічне проведення Дня науки, де ліцеїсти презентують результати своїх досліджень та отримують визнання спільноти.

Розвивальний компонент включає тематичні заняття з розвитку соціальних компетентностей, індивідуальні та групові консультації з подолання адаптаційних труднощів, психологічні практикуми з розвитку емоційної саморегуляції, формування стресостійкості та психологічної резильєнтності, розвиток навичок тайм-менеджменту та організації навчальної діяльності. Для розвитку емоційної саморегуляції проводяться заняття з використанням елементів арттерапії, майндфулнес-практик, дихальних технік.

Рефлексивний компонент забезпечує формування здатності до самоаналізу адаптаційних труднощів, розвиток навичок рефлексивної саморегуляції, усвідомлення власних досягнень у процесі адаптації, планування саморозвитку з урахуванням набутого адаптаційного досвіду, розвиток метакогнітивних стратегій навчання. Проводяться рефлексивні зустрічі, де учні обговорюють свій адаптаційний досвід та діляться ефективними стратегіями адаптації.

Реалізація цієї моделі у Науковому ліцеї Житомирської політехніки відбувається поетапно і передбачає активну участь всіх суб'єктів освітнього процесу: адміністрації, соціально-психологічної служби, педагогів, батьків та самих учнів.

Практичний досвід створення психологічно сприятливої атмосфери та збереження ментального здоров'я учнів

Особливу увагу у Науковому ліцеї Житомирської політехніки приділяють створенню психологічно сприятливої атмосфери та збереженню ментального здоров'я обдарованих учнів, що зазнають значних інтелектуальних та емоційних навантажень.

Створення спільної ціннісної основи колективу відбувається через розробку спільних «правил життя» ліцею, які формулюються за активної участі учнів. Щорічно на початку навчального року проводяться години спілкування, де ліцеїсти разом з кураторами визначають основні принципи взаємодії, очікування та обов'язки. Важливим елементом формування ціннісної єдності є проведення спільних «засідань» та дискусій у формі «пропоную-обираю», що дозволяють виявити спільні цінності та визначити напрями розвитку колективу. Ліцей має власні традиції, що підкреслюють унікальність культури закладу та сприяють формуванню ідентичності. Зокрема, це «Посвята у ліцеїсти», «День науки», «Інтелектуальний марафон», «Фестиваль проєктів», тижні суспільно-гуманітарного та техніко-технологічного профілів тощо. Регулярно проводяться спільні заходи, спрямовані на формування корпоративної культури, зокрема літературні вечори, виїзні екскурсії, волонтерські акції. Щорічно проводиться виставка творчих робіт ліцеїстів та педагогів. За бажанням роботи передаються на благодійний аукціон, кошти з продажу яких ідуть на допомогу ЗСУ. Ці заходи сприяють неформальному спілкуванню, виявленню різних талантів учнів та формуванню згуртованості колективу.

Збереження ментального здоров'я обдарованих учнів забезпечується через моніторинг психоемоційного стану учнів, який дозволяє своєчасно виявляти ознаки емоційного виснаження, підвищеної тривожності, депресивних проявів. У ліцеї проводяться регулярні години психолога, тренінги з розвитку навичок управління стресом, емоційної саморегуляції та психологічної гігієни. Ці тренінги включають практичні техніки зниження тривожності, управління емоціями, ефективного відпочинку. З учнями, які відчувають підвищений рівень тривожності, проводиться індивідуальна консультативна робота. Важливим елементом збереження ментального здоров'я є впровадження практик усвідомленості (mindfulness) в освітній процес для зниження рівня стресу та підвищення концентрації уваги. Для запобігання перевантаженням розроблено гнучкий розклад, що враховує особливості працездатності обдарованих учнів, зокрема, найскладніші предмети винесено на період найвищої працездатності, передбачено «вікна» для відпочинку та зміни діяльності. В холі ліцею учні мають змогу відпочити, переключитися з навчальної діяльності на творчу (малюємо картини за номерами, пісочна анімація, шахи, шашки, розмальовка «антистрес», слухання релаксаційної музики).

Важливим аспектом психологічного супроводу є робота з батьками обдарованих учнів, яка включає регулярні батьківські збори, індивідуальні консультації, тематичні семінари з питань підтримки обдарованої молоді,

запобігання емоційному виснаженню. Батьків навчають розпізнавати ознаки емоційного перевантаження дитини та надавати своєчасну підтримку, створювати сприятливу психологічну атмосферу вдома.

Науково-дослідницька діяльність як фактор адаптації обдарованих учнів

Одним із ключових факторів успішної адаптації обдарованих учнів у Науковому ліцеї Житомирської політехніки є їх залучення до науково-дослідницької діяльності, яка виступає не лише засобом розвитку інтелектуального потенціалу, але й ефективним механізмом соціалізації та інтеграції в освітнє середовище.

Науково-дослідницька діяльність у ліцеї організована як цілісна система, що включає різноманітні форми та рівні участі учнів відповідно до їхніх інтересів, здібностей та психологічної готовності. Ліцеїсти об'єднуються за спільними науковими інтересами неформальної інтелектуальної взаємодії, обміну ідеями, взаємодопомоги.

Включення в дослідницьку діяльність відбувається поступово, з урахуванням індивідуальних особливостей та темпу адаптації учнів. На початковому етапі учням пропонуються групові дослідницькі проєкти, які виконуються під керівництвом наукових керівників та за участю більш досвідчених ліцеїстів. Це дозволяє новачкам освоїти методологію дослідження, встановити комунікативні зв'язки, відчути себе частиною наукової спільноти. Поступово, з набуттям досвіду та впевненості, учні переходять до виконання індивідуальних дослідницьких робіт, обираючи тематику відповідно до своїх інтересів та схильностей.

Важливим елементом організації науково-дослідницької діяльності є наукове наставництво з боку вчителів ліцею та викладачів університету, які допомагають учням у виборі теми дослідження, визначенні методології, проведенні експериментів, аналізі результатів.

Науково-дослідницька діяльність у ліцеї не обмежується виконанням індивідуальних досліджень, а включає різноманітні форми наукової комунікації та презентації результатів. Проводяться наукові засідання, де учні представляють проміжні результати своїх досліджень, отримують зворотний зв'язок від наукових керівників та однолітків, обговорюють проблемні питання. На ліцейних наукових конференціях учні презентують результати своїх досліджень у форматі доповідей, стендових презентацій, наукових демонстрацій. Щорічно проводиться «Фестиваль наукових проєктів», під час якого учні не лише представляють результати своїх досліджень, але й демонструють їх практичне застосування.

Важливим елементом наукової комунікації є участь ліцеїстів у міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах, предметних олімпіадах, конференціях. Важливим для ліцеїстів є представлення своїх напрацювань на конкурс-захисті науково-дослідницьких робіт Малої академії наук. Підготовка до таких заходів відбувається у форматі командної роботи, коли наукові керівники допомагають у підготовці презентацій, тренуванні публічних виступів, відповідях

на питання. Це створює атмосферу взаємної підтримки, формує відчуття належності до наукової спільноти, розвиває комунікативні та презентаційні навички, дозволяє учням проявити організаторські та лідерські якості, відчувати себе частиною наукової спільноти.

Учні, які активно залучені до дослідницької роботи, демонструють вищий рівень соціальної адаптації, більш позитивну самооцінку, нижчий рівень тривожності, кращі комунікативні навички у порівнянні з учнями, які менш активно займаються дослідницькою діяльністю. Особливо помітний позитивний вплив дослідницької діяльності на адаптацію інтровертованих учнів, для яких наукова комунікація стає комфортним способом встановлення соціальних контактів на основі спільних інтелектуальних інтересів.

Висновки

Узагальнення теоретичних засад та практичного досвіду Відокремленого підрозділу «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка» дозволяє зробити низку важливих висновків щодо соціально-психолого-педагогічних умов адаптації обдарованих учнів до профільного навчання.

По-перше, адаптація обдарованих учнів до профільного навчання є складним багатокомпонентним процесом, що включає когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний та соціально-комунікативний аспекти. Ефективність адаптаційного процесу визначається комплексом внутрішніх (особистісні характеристики обдарованого учня) та зовнішніх (особливості освітнього середовища) чинників. Специфіка адаптації обдарованих учнів зумовлюється їхніми психологічними особливостями: підвищеною сенситивністю, перфекціонізмом, нонконформізмом, дисинхронією розвитку, що вимагає розробки спеціалізованих психолого-педагогічних підходів.

По-друге, ключовими психолого-педагогічними умовами успішної адаптації обдарованих учнів до профільного навчання в науковому ліцеї є: створення психологічно безпечного освітнього середовища, що базується на принципах поваги до гідності, взаємної підтримки, відсутності психологічного тиску; індивідуалізація траєкторій розвитку, що враховує унікальність кожного обдарованого учня, його інтереси, здібності та темп навчання; залучення до науково-дослідницької діяльності, що забезпечує реалізацію інтелектуального потенціалу та формування соціальних зв'язків на основі спільних наукових інтересів; розвиток учнівського самоврядування та згуртування колективу, що створює умови для самореалізації, прояву лідерських якостей та формування ціннісної єдності.

По-третє, ефективний психологічний супровід адаптації обдарованих учнів має базуватися на структурно-функціональній моделі, що інтегрує інформаційно-діагностичний, мотиваційний, розвивальний та рефлексивний компоненти. Такий підхід забезпечує комплексний моніторинг адаптаційного процесу, формування

позитивної мотивації, розвиток необхідних навичок та рефлексивний аналіз набутого досвіду.

По-четверте, збереження ментального здоров'я обдарованих учнів є невід'ємною складовою успішної адаптації та вимагає системної роботи з розвитку навичок емоційної саморегуляції, стресостійкості, запобігання емоційному вигоранню. Ефективними інструментами цієї роботи є тренінги емоційного інтелекту, практики усвідомленості, психологічні практикуми, групи взаємопідтримки, а також створення сприятливої психологічної атмосфери та гнучкого освітнього процесу, що запобігає перевантаженню.

По-п'яте, формування згуртованості колективу та розвиток учнівського самоврядування є важливими факторами адаптації обдарованих учнів, що забезпечують реалізацію їхнього лідерського потенціалу, формування відчуття причетності до спільноти, розвиток соціальних навичок. Ефективна система самоврядування базується на принципах демократичності, добровільності, різноманітності ролей та реальної відповідальності, що дозволяє кожному учню знайти свою нішу відповідно до інтересів та здібностей.

По-шосте, науково-дослідницька діяльність є ефективним механізмом адаптації обдарованих учнів, що забезпечує реалізацію їхнього інтелектуального потенціалу, формування наукового світогляду, розвиток дослідницьких компетентностей та встановлення соціальних зв'язків на основі спільних наукових інтересів. Ефективність науково-дослідницької діяльності як фактора адаптації визначається її системністю, поетапністю, різноманітністю форм участі та наявністю багаторівневої системи наукового наставництва.

Практичний досвід Відокремленого підрозділу «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка» свідчить, що впровадження визначених психолого-педагогічних умов забезпечує успішну адаптацію обдарованих учнів до профільного навчання, сприяє розвитку їхнього інтелектуального та творчого потенціалу, формуванню ключових компетентностей, необхідних для професійного самовизначення та подальшої самореалізації.

Список використаних джерел та літератури

1. Музика О. Л. Ціннісна детермінація становлення та розвитку обдарованої особистості. Актуальні проблеми психології : збірник наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. Вип. 11. Київ ; Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 6–19.
2. Психологічна діагностика інтелектуально обдарованих старшокласників : метод. посіб. / Н. А. Бельська, М. Ю. Мельник, Н. І. Поліхун, К. Г. Постова ; Ін-т обдарованої дитини НАПН України. 2018. 142 с.
3. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу : монографія. Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. 456 с.
4. Психологічні особливості розвитку самопізнання обдарованих дітей : метод. рек. / І. О. Якімова. Київ : Ін-т обдарованої дитини. 2014. 24 с.

5. Циганенко-Дзюбенко І. Ю., Гетманська М. О., Кірейцева Г. В. School Research Lab: простір наукових інсайтів : практ. посіб. з організації дослідницького простору та психологічного супроводу в сучасній школі. Житомир : Відокремлений підрозділ «Наук. ліцей» Держ. ун-ту «Житомир. політехніка», 2024. 121 с.
6. Вербицький В. В., Бойко А. Е., Мачуський В. В. Компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 178 с.
7. Психологічне дослідження творчих перцептивних процесів на різних вікових рівнях : монографія / В. О. Моляко, І. М. Біла, Н. А. Ваганова та ін. ; за ред. В. О. Моляко. Кіровоград, 2012. 210 с.
8. Психологічні закономірності творчого сприймання інформаційних індикаторів реальності : монографія / В. О. Моляко, І. М. Біла, Н. А. Ваганова та ін. ; за ред. В. О. Моляко. Київ : Пед. думка, 2015. 145 с.
9. Семенова Р. О. Концептуальні основи побудови освітнього середовища для обдарованих дітей та молоді. *Вісник Інституту розвитку дитини*. 2019. Вип. 13. С. 1–8.
10. Теоретичний аналіз стану формування готовності до професійного самовизначення обдарованих старшокласників / М. Ю. Мельник. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2014_1_8.
11. Павлюх В. В. Розвиток креативності в учнів різного віку : навч.-метод. посіб. / КЗ «КОІППО ім. Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.